

A. POTOČNIK:

Ljubljana.

(Dalje.)

6. ŠE NEKAJ O LJUBLJANSKEM GRADU.



oleg stanovanja za deželnega glavarja in deželnega kneza, služinčad in posadko je bila v gradu prostrana viteška dvorana, kjer so se zbirali plemenišaši in zborovali prvi deželni zbori. Od leta 1582. do leta 1587. so imeli kranjski stanovi v grajskem poslopju svojo orožarnico. Grajsko zidovje je oklepalo že od nekdanj globoke, vlažne in temne ječe, v katere so zapirali zločince. Marsikdo je v teh ječah umrl od glada. Po dolgih vrveh so spuščali v globino jetnike, kjer niso najbrž nikdar več videli solnčne svetlobe. Pri obleganju ljubljanskega mesta so ujeli mnogo Turkov, ki so našli v teh ječah svoj konec. V drugi pruski vojni so v te temnice zapirali ujete Pruse, izmed katerih jih je mnogo pomrlo. Te so zakopali v grajski jarek. Kako strašne so bile te ječe, nam priča zgodovinar Valvazor, ki pravi, da ga je zona pretresala, ko jih je opisoval v svojem znamenitem delu »Slava vojvodine Kranjske«.



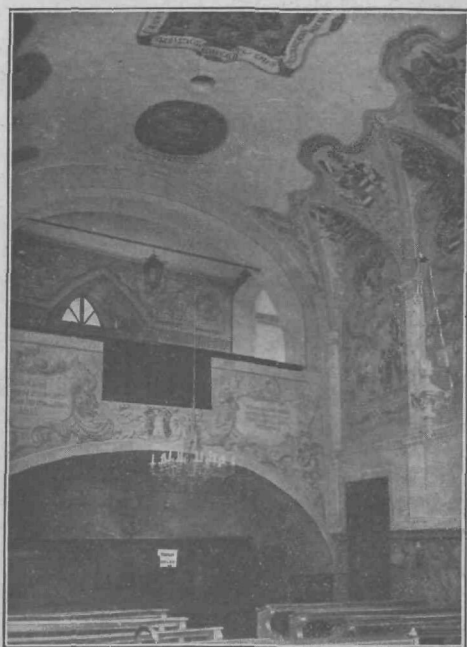
Bivša viteška dvorana

Isti pisatelj opisuje tale dogodek: V globoki grajski ječi je bil zaprt neki Plauc zaradi pretepa. V ječi je sklenil zvezo s hudičem ter mu prodal svojo dušo. Hudobec ga je pri belem dnevu odvedel skozi zastražena vrata v prostost. V svoji svoboščini je postal gostilničar ter živel Bogu vdan do smrti. Tako je prevaral hudobca.

Do potresa leta 1895. je bila na Gradu kaznilnica in šola za kaznjence. Ko pa je prešel grad v last mestne občine, so ga priredili za stanovanja. Med svetovno vojno je tu hiralo in umiralo mnogo trpinov zaradi protiaavstrijskega mišljenja.

Tako smo si ogledali grajsko poslopje od zunaj in od znotraj. Poglejmo, kakšna je bila njegova okolica!

Omenili smo, da je grajsko poslopje obdajal močan zid, ki ga je oklepal globok jarek. Na prostoru sedanje Grajske planote se je dvigal griček, na katerem je rasla košata lipa, ob njej so stali topovi. V grad se je prišlo po lesenem vzdružnem mostičku.



Kapelica sv. Jurja

Mnogi so menili, da drži podzemski rov od magistrata na grad; drugi so celo trdili, da je pod zemljo zvezan celo Rožnik z Gradom pod Ljubljano in da je po tem hodniku odvedel neki vitez grajsko gospodično. Pravljičnica pripoveduje: Pred davnim časom, ko je obdajalo Grad še prostrano močvirje, je bival na Gradu strašen zmaj, ki je menda še danes zakopan tam. Ne ve se pa, je li mrtev ali še čuva podzemske zaklade. Vedeli so pa povedati stari ljudje, da so slišali v onih časih strašno rjojenje pod zemljo. Rjojenje je šele prenehalo, ko so sezidali na Gradu kapelico in jo posvetili sv. Jurju, zaščitniku ljubljanskega mesta.

Na vzhodnem delu ljubljanskega Gradu na mestu starih utrdb so našli leta 1820. lepo število rimskih novcev, kar priča, da so že Rimljani imeli tu svoje bivališče. Leta 1543. so postavili na tem kraju mogočno trdnjavo s čuvajnico in velikim stolpom, v katerem je prebival čuvaj ter opozarjal meščane, ako se je bližal sovražnik mestu.

Na Grad so že od nekdanj držala tri pota, in sicer po sedanji Študentovski, nekdanj Frančiškanski ulici, po Ulici na Grad mimo cerkvice sv. Florijana in vozna pot s Karlovske ceste. Na ravninici vrhu Ulice na Grad v bližini vodnjaka je stala nekoč cerkvice sv. Rozalije, ki so jo zaradi razpadanja leta 1786. podrli. Na Gradu so stali v prošlem času trije stolpi za smodnik. Eden je bil cesarski, drugi deželni, tretji mestni. V njih je bilo časih shranjenih več stotov smodnika. Najmanjša iskra bi lahko zanetila grozen požar. Kadar se je bližala nevihta, so se Ljubljančani kar tresli od strahu, ako užge ognjena strela eno teh smodnišnic.

Dne 28. aprila 1686. je treščilo v cesarsko smodišnico. Izginila je, kakor bi jo kdo odpihal. Na Starem trgu je ostalo malo hiš nepoškodovanih; silni zračni pritisk je pometal vse dimnike s streh, utrl mnogo šip v oknih in metal ljudi po tleh. Strašno bi bilo, ako bi se vnela še druga dva stolpa. Vsi meščani so želeli, da se ta nevarna poslopja postavijo čim prej daleč izven mestnega obzidja, kar se je zgodilo šele v XIX. stoletju.

Ves Grad je bil nekdanj porastel z gostim bukovim in hrastovim drevjem.

V tem gozdu ob potu mimo cerkvice sv. Florijana proti gradu je bival okolo leta 1237. pobožni menih Hironim, h kateremu so prihajali ljudje iz vseh krajev iskat pomoči in tolažbe.

Nekaj sto let pozneje je bival v tej ulici v zadnji hiši na desni strah vseh hudodelcev, mestni krvnik ali — kakor so mu tudi rekali — »frajman«, ki je krajšal zločince za glavo ali jih obešal na ljubljanskem polju in na Suhem bazarju. Sicer pa je pretepal obtožence.

Med svetovno vojno so grajsko poslopje popravili; posebno dohodi in Grajska planota so dobili v zadnjem času dostojnejše lice.

Razgled z Grada pa očara vsakega prijatelja prirode.

Slovo.

*Petelinčki že pojo,
meni v srcu je hudó:
že je tukaj bridki dan,
ko bom moral v tujo stran.*

*Vse po vasi mirno spi,
moje srce le bedi;
slednji še obišče kot,
preden loči se od tod.*

Fr. Ločniškar.

